

Ink. 2004-04-28
Dnr. 311-1574-2004

Förklaring att Östergarns gamla fyr och den provisoriska stenkolsfyren (Gotland Östergarn Östergarnsholme 1:1) har övergått från statligt byggnadsminne till byggnadsminne (BM) enligt kulturminneslagen

FÖRKLARING

Det tidigare statliga byggnadsminnet (SBM) inom fastigheten Östergarnsholme 1:1 har övergått från statlig till annan ägo. Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1§ KML (lagen om kulturminnen mm, 1988:950) att fyrbyggnaderna har övergått från statligt byggnadsminne till byggnadsminne (BM) enligt nämnda lag.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

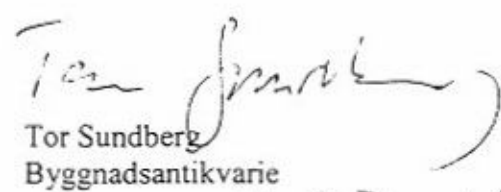
Den gamla fyren och den provisoriska stenkolsfyren vid västra (gamla) fyrplatsen förklarades som statligt byggnadsminne 1935-01-25, utan att särskilda skyddsföreskrifter då upprättades.

Genom ett avtal slutet 1994-07-21 (bilaga 1) överlät Sjöfartsverket ägandet av de bägge byggnaderna till Östergarns hembygdsförening.

Om ett statligt byggnadsminne enligt förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen mm övergår till annan ägare än staten, skall det enligt 3 kap 1§ lagen (1988:950) om kulturminnen mm, KML, utgöra ett byggnadsminne (BM) enligt denna lag.

Genom ett förbiseende har förklaring om övergång från SBM till BM hittills inte utförts.

Christian Rubenby
Länsantikvarie

Tor Sundberg
Byggnadsantikvarie

2004-04-30
Kopia till BM-reg. A m/12

Kopia till:

Länsantikvarien

RAÄ

Byggnadsnämnden i Gotlands kommun

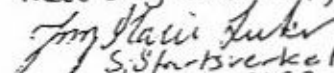
Kultur- och fritidsnämnden i Gotlands kommun

Länsmuseet på Gotland

Inskrivningsmyndigheten, Norrtälje

KOPIA

Överensstämmande
med original intygaste

Sjöfartsverket
Tele: 0498-210636

AVTAL

Mellan Sjöfartsverket, Gotlands sjötrafikområde, och Östergarn - Gammelgarns Hembygdsförening, nedan kallad föreningen, har träffats följande överenskommelse beträffande det gamla fyrtornet och kolfyren på Östergarns holme (Östergarnholm 1:1), Gotlands kommun.

1 §

Sjöfartsverket överlåter vederlagsfritt det gamla fyrtornet och kolfyren med full äganderätt till föreningen.

2 §

Fyrtornet och kolfyren överläts i befintligt skick med tillträde den94-07-21.....

3 §

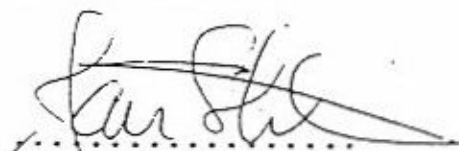
Fyrtornet och kolfyren är belägna på Östergarns holme (Östergarnholm 1:1) som ägs gemensamt av elva privatpersoner. Sjöfartsverket arrenderar för sin verksamhet på ön erforderliga områden enligt avtal tecknat 1971-02-27 resp 1971-03-17 och tilläggsavtal tecknat 1989-09-20 resp 1989-09-28 som gäller till utgången av mars 2000 och omfattar även för fyrtornet och kolfyren erforderlig mark. Markägarna är under rättade och har intet att erinra mot den nu aktuella överlåtelser.

4 §

Föreningen åtar sig att från och med tillträdesdagen svara för och bekosta underhållet av fyrtornet och kolfyren och förbinder sig att följa de föreskrifter som länsantikvarien kan komma att meddela med anledning av att fyrtornet är förklarat för byggnadsminne.

Detta avtal har upprättats i två exemplar, av vilka vardera parten tagit ett.

Visby 1994-07-21
Sjöfartsverket

.....
Chef för Gotlands
sjötrafikområde

Östergarns holm 1994-07-21
Östergarn-Gammelgarns
Hembygdsförening

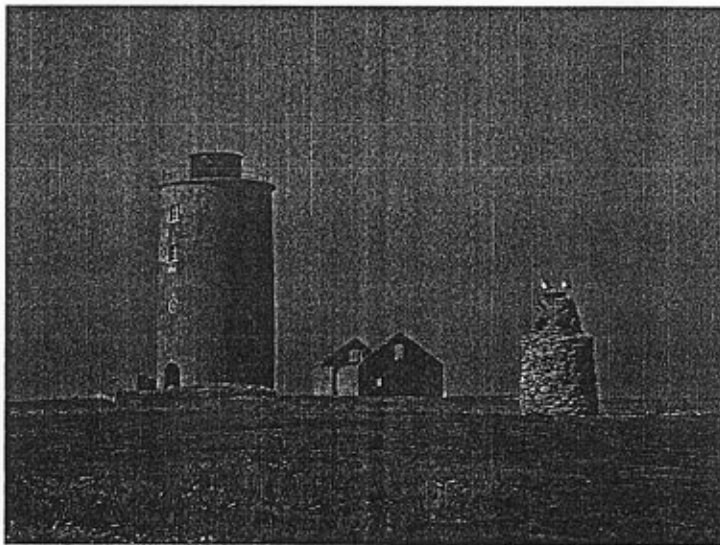
2004 -07- 20

Diverklagande har ej skett inom föreskriven tid.

Eva Jacobsson
Eva Jacobsson

Fastställande av skyddsbestämmelser för (BM) gamla fyren och provisoriska kolfyren på Östergarns holme, fastigheten Gotland Östergarn Östergarnsholme 1:1

Gamla fyren med den provisoriska kolfyren till höger och ruiner av fyrplatsbebyggelse.
Foto: Tor Sundberg, april 2004.

SKYDDSBESTÄMMELSER

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap. 2§ KML följande skyddsbestämmelser:

1. De bägge fyrarna får inte rivas, byggas till eller till sin exteriör byggas om eller ändras.
2. I fyrbyggnaden och den provisoriska fyren får inte göras ingrepp i eller ändring av stomme, dvs grund, murverk och bjälklag.

östergarnsholm.doc

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
621 85 VISBY	Strandgatan 1 och 2	0498-29 21 00 Direktelefon 0498-29 21 24	0498-21 72 89 Direktfax 0498-24 72 75	länsstyrelsen@i.lst.se Direkt E-post tosu@i.lst.se

3. I fyrbyggnaden får inte göras ändring i trappor med räcken eller annan fast inredning såsom dörrar, skåp och snickerier.
4. Byggnadsminnet omfattar p g a ägandeförhållandena endast byggnaderna och den mark fyrbyggnaderna står på.
5. Byggnadsminnet skall underhållas så att det inte förfaller. Vid underhåll och reparationer skall traditionella och till byggnaderna anpassade material och metoder användas.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Den gamla fyren och den provisoriska stenkolsfyren vid västra (gamla) fyrplatsen förklarades som statligt byggnadsminne 1935-01-25, utan att särskilda skyddsföreskrifter upprättades. Skyddsbestämmelser med fastställande av skyddsområde för BM har hittills saknats.

Genom ett avtal slutet 1994-07-21 överlät Sjöfartsverket ägandet av de bägge byggnaderna till Östergarn och Gammelgarns hembygdsförening. Avtalet reglerar även att för byggnaderna erforderlig mark ingår i överlåtelsen, dock utan närmare angivande av markområdets utbredning.

På grund av de ändrade ägandeförhållandena har, genom särskild förklaring, det statliga byggnadsminnet övergått till byggnadsminne (BM) enligt lagen (1988:950) om kulturminnen mm, KML.

EV ÄNDRING AV BM

Om det finns skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna enligt 3 kap 14§, KML.

ÖVRIGA KOMMENTARER

Avsikten med skyddsbestämmelserna är att inga exteriöra förändringar skall ske, utan att fyrarna skall behålla sin ursprunglighet för framtiden. Därför är även mindre förändringar såsom uppsättande av t.ex. tunar och grindar, lampor eller skyltar m.m. tillståndspliktiga.

Före restaurering skall kontakt tas med Länsstyrelsen i Gotlands län/Livsmiljöenheten/ Kulturmiljöfunktionen.

(Även för BM prövas bygglovspliktiga åtgärder på sedvanligt sätt i kommunens byggnadsnämnd. Stadsarkitektkontoret skall kontaktas i osäkra fall.)

Länsstyrelsen betraktar ruinerna och rester av övriga fyrplatsbyggnader i anslutning till BM som fornlämningar som ej får ändras eller utsättas för ingrepp. Ruinerna skyddas ej som byggnadsminne genom 3 kap KML. Istället är 2 kap samma lag tillämplig.

Ruinerna är kulturlämningar som bör bevaras som ruiner och minne av tidigare verksamhet på platsen. Ruinerna ingår heller ej i Sjöfartsverkets överlåtelse till hembygdsföreningen.

För byggnadsminnena bör särskild dokumentation upprättas. Byggnads- och fyrplatshistorik är delvis känd genom befintliga källor, men särskild byggnadsbeskrivning m m för fyrbyggnaderna är önskvärd. Upprättande av vård- och skötselplan är också en lämplig åtgärd som hjälp vid planering och bedömning av framtida vårdinsatser.

BAKGRUND OCH BYGGNADSBESKRIVNING

Östergarnsholme rymmer flera förhistoriska lämningar såsom gravar och en i berghällen inristad kompassros. Den västra (gamla) fyrplatsen är uppförd inom en stor fornborg.

Holmen har under århundraden varit en fiskesamfällighet för flertalet socknar. På södra udden fanns ett fiskeläge för Gammalgarn och Östergarns socknar. På norra kanten har två fiskelägen för socknarna Kräklingbo, Anga, Norrlanda och Gothem. Sammanlagt har genom tiderna funnits ett stort antal fiskebodas av sten, trä (skiftesverk-bulhus) eller enklare bodar och skurar uppförda i lå av naturliga klippor. Utöver åtskilliga bodlämningar, ruiner och stenrader finns ytterligare sjömärken, kummel och stänger placerade på holmen och längs dess stränder. Fiskebodarna har i takt med husbehovsfiskets avtagande lämnats öde, förfallit och mestadels försvunnit. Som enda bevarad fiskebod kvarstår i dag stenboden "Måsågget" på holmens södra udde. Boden har restaurerats av hembygdsföreningen.

Gamla (västra) fyren uppfördes 1817. Den var först en täckt stenkolsfyr och Sveriges första nybyggda fyr enligt Löwenörnska principen. År 1849 höjdes fyren och försågs med rovoljelampa och linsapparat i lanternin. Under ombyggnadstiden uppfördes i närheten av fyren en provisorisk fyr av sten med öppen stenkolseld (enligt Polheimers princip). Den provisoriska fyren anses vara landets enda bevarade exemplar av sin typ. År 1887 installerades i den gamla fyren fotogenlampa, som 1907 ersattes av luxljus. Fram till 1907 visade fyren fast vitt sken.

Gamla fyren släcktes år 1919, då den i bruk ännu varande fyren vid östra fyrplatsen stod färdig. Efter släckningen nedtogs gamla fyrens lanternin. I samband med detta överflyttades fyrapparaten från gamla fyren, men byttes redan år 1921 ut mot ett nytt maskineri och en planlins av tredje ordningen.

I närheten av den gamla fyren tändes år 1921 en ny fyr, Östergarns västra. Fyren vägleder fartyg i farleden mellan Gotland och holmen och består av en låg åttkantig fyrkur på betongfot.

Fyrplatsen Östergarnsholm avbemannades år 1965. Östergarnsholms östra fyr är ännu i automatiserad drift.

Källor:

Svenska Fyrsällskapet, (Hillberg, Esbjörn m fl): Fyrbesökshandboken. Norrköping 1999.
Thunman, Dan: Sveriges fyrplatser. Norrköping (Sjöfartsverket); Stockholm (Riksantikvarieämbetet), 2000.
Pauldrach, Hartmut: stencil (utdrag ur "Boken om Östergarnsholm", ännu ej utgiven).

ÖVERKLAGANDE

Detta beslut kan överklagas till Länsrätten i Gotlands län, se bilaga. Beslutet gäller enligt 3 kap 21 § KML även om det överklagas, till dess att annat må ha beslutats.

BESLUTANDE M.M.

Beslut i detta ärende har fattats av länsantikvarie Christian Runeby.

Den förberedande handläggningen har utförts av byggnadsantikvarie Tor Sundberg.

Christian Runeby
Länsantikvarie

Tor Sundberg
byggnadsantikvarie

Kopia av lagakraftvunnet beslut:

RAÄ

Inskrivningsmyndigheten

Länsmuseet på Gotland

Byggnadsnämnden

Länsantikvarien

~~Plan- och juridikfunktionen~~

